

Любомира Федунішин (м. Бурштин)

кандидат історичних наук,

ВСП «Бурштинський енергетичний фаховий коледж

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу»

E-mail: fedunyshyn3@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8629-5476>

Іван Кревецький в історико-культурному житті Львова

Анотація. Мета дослідження полягає у з'ясуванні багатоаспектної діяльності І. Кревецького в історико-культурному житті Львова, а саме висвітлення його постаті як члена Наукового товариства ім. Шевченка, історика-красзнавця, бібліотекаря, редактора та видавця. Методологія. У науковому пошуку авторка спиралася на головні принципи історичної науки – об'єктивності й історизму. При визначенні структури студії використано проблемно-хронологічний підхід. Наукова новизна визначається тим, що авторкою на основі джерельної бази розкрито роль І. Кревецького в громадсько-культурному житті Львова, проаналізовано його різноаспектні науково-просвітницькі праці. Вченого представлено як популяризатора української культури, який залишив багату творчу спадщину з історії стародруків, перших друкованих книг, періодичних видань і книгозбірень Львова. Висновки. У результаті аналізу джерел з'ясовано, що І. Кревецький був свідком та активним учасником національного та науково-культурного руху галицьких українців як випускник Української академічної гімназії у м. Львові, студент історичної групи філософського факультету Львівського університету, член національного товариства «Академічна громада», активний учасник історичного семінару М. Грушевського та Товариства прихильників української літератури, науки і штуки. Він брав участь у студентській боротьбі за український університет, де згодом здійснював педагогічну діяльність як керівник наукового семінару з військової історії в Українському (Тасмному) університеті у Львові. І. Кревецький, будучи директором бібліотеки НТШ у Львові, комплектував фонди книгозбірні, організував роботу нових відділів. Вчений здійснював різнопланову редакційно-видавничу діяльність, працював як видавець, дописувач, рецензент, оглядач багатьох літературно-наукових видань, збірників, газет та журналів.

Ключові слова: Іван Кревецький, Львів, історик, красзнавець, Наукове товариство ім. Шевченка, бібліотекар, редактор, видавець.

Liubomyra Fedynshyn

Candidate of historical sciences,

Burshtyn College of Power Engineering

of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Burshtyn)

E-mail: fedunyshyn3@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8629-5476>

Ivan Krevetskyi in the historical and cultural life of Lviv

Abstract. The research is aiming to clarify the multidimensional activity of I. Krevetskyi in the historical and cultural life of Lviv, namely to elucidate his figure as a member of Shevchenko Scientific Society, local historian, librarian, editor and publisher. The research methodology. In scientific research, the author relied on the basic principles of historical science – objectivity and historicism. The problem-chronological approach was used to determine the structure of the studio. The scientific novelty is determined by the fact that the author, based on the source base, revealed the role of I. Krevetskyi in the social and cultural life of Lviv, analysed his various scientific and educational works. The scientist is presented as a populariser of the Ukrainian culture, who has left a rich creative legacy in the history of old printed books, first printed books, periodicals and book collections of Lviv. Conclusion. As a result of the analysis of sources, it became clear that

I. Krevetskyi was a witness and an active participant in the national and scientific and cultural movement of Galician Ukrainians. He was a graduate of the Ukrainian Academic High School in Lviv, a student of the historical group of the Philosophical Faculty of Lviv University, a member of the National Society “Academic Community”, an active participant of the historical seminar of M. Hrushevskyi and the Society

of Supporters of Ukrainian Literature, Science and Art. He participated in the student fight for the Ukrainian University, where he later carried on teaching activities as the head of a scientific seminar on military history at the Ukrainian (Secret) University in Lviv. As a director of the NTSh library in Lviv, I. Krevetskyi completed the book collections and organized the work of new departments. The scientist carried out various editorial and publishing activities, worked as a publisher, contributor, reviewer, editor of many literary and scientific publications, collections, newspapers and magazines.

Keywords: Ivan Krevetskyi, Lviv, historian, local historian, Shevchenko Scientific Society, librarian, editor, publisher.

І. Кривецький – випускник Української академічної гімназії у Львові 1903 р.

Сьогодні як важливий напрям наукових досліджень розвивається історична біографістика, що передбачає висвітлення життєвого шляху, діяльності та творчої спадщини визначних діячів нашого минулого. Зростає науковий і громадський інтерес щодо розкриття особистісного виміру в українській історії, зокрема дослідження актуальних питань місцевої проблематики. В силу ідеологічно-політичних процесів в історичній науці маловідомою є постать краєзнавця та громадсько-культурного діяча І. Кривецького (1883–1940). Метою розвідки є висвітлення ролі вченого в історико-культурному житті Львова та його багатоаспектної діяльності як члена НТШ, історика-краєзнавця, бібліотекаря, редактора та видавця на тлі суспільно-політичного, національно-культурного та наукового розвитку Галичини.

Автором досліджено, що історичні праці І. Кривецького розглянуто в публікаціях Ф. Стебля, В. Педича, В. Качкана, І. Кіхтан. В контексті висвітлення історії НТШ громадсько-культурну роботу вченого вивчали Р. Кучер, Я. Дашкевич, З. Зайцева, В. Тельвак та інші. Бібліотечну та книгознавчу сферу діяльності розглядали У. Яворська, Н. Черниш, Я. Ісаєвич. Незважаючи на наявні друковані праці, відсутнє окреме дослідження про

роль постаті І. Кривецького в історико-культурному житті Львова.

Іван-Мар'ян Іванович Кривецький народився 14 жовтня 1883 р. у вчительській сім'ї в селі Іванівці Жидачівського повіту на Львівщині. У 1885 р. батьки переїхали до м. Роздола (тепер Миколаївського району Львівської області). І. Кривецький після закінчення Української академічної гімназії у 1903–1907 рр. навчався на філософському факультеті (історична група) Львівського університету. Великий вплив на його професійне становлення мали лекції проф. М. Грушевського, який боровся за повноправне використання в навчальному процесі української мови, підтримував справедливі вимоги українського студентства, спрямовані на створення у Львові національного університету. Дитячі роки і юнацтво історика припали на початок політизації українського руху в Галичині і кристалізації національної ідеї політичної самостійності України.

І. Кривецький був активним членом членом Товариства прихильників української літератури, науки і штуки, а також студентського товариства «Академічна громада» при Львівському університеті, до якого належали багато майбутніх істориків та громадсько-культурних діячів¹. Товариства проводили серед українського населення широку освітню роботу, спрямовану на пробудження національної самосвідомості.

Історик виконував обов'язки секретаря мовної комісії НТШ, також був залучений до активної роботи в історичному семінарі, яким керував М. Грушевський. На засіданні історико-філософської секції НТШ 2 грудня 1904 р. І. Кривецький уперше виступив з доповіддю та репрезентував свою краєзнавчу працю «Оборонна організація руських селян на галицько-угорським пограниччю в 1848–1849 рр.», яку М. Грушевський та І. Франко відразу ухвалили надрукувати.

У 1904 р. І. Кривецький став членом редакторського комітету видавництва НТШ з підготовки збірника праць для відзначення 10-ліття

¹ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДАІЛ України), ф. 309, оп. 1, спр. 2205, арк. 8.

наукової діяльності М. Грушевського в Галичині, до якого також входили Д. Коренець, С. Томашівський, І. Франко та В. Гнатюк. У результаті їх спільної роботи в 1906 р. в друкарні НТШ у Львові вийшов «Науковий збірник, присвячений професорові Михайлові Грушевському учениками і прихильниками, з нагоди його десятилітньої наукової праці в Галичині (1894–1904)», у якому поміщено статті В. Гнатюка, М. Кордуби, З. Кузеля, І. Крип'якевича та багатьох інших дослідників². І. Кревецький у вказаному збірнику опублікував статтю «Цуцилівська тривога в 1848 р. Причинки до історії останніх днів панщини в Галичині», де наводилися важливі документи про революційні виступи селян 1848 р. в с. Цуцилові біля м. Надвірна на Прикарпатті³.

На початку 1904 р. І. Кревецький був прийнятий до редакції літературно-мистецького, наукового та суспільно-політичного щомісячника «Літературно-науковий вісник», який видавало НТШ. Історик опублікував у «ЛНВ» низку статей, перекладів, інформаційних заміток і нарисів з видавничого, літературного, наукового, громадського й культурно-просвітнього життя та рецензій на літературу різноманітної тематики. У «ЛНВ» протягом 1904–1912 рр. вийшло 54 бібліографічні розвідки І. Кревецького, серед яких: 29 рецензій на окремі видання, 4 – на збірники статей, 2 інформаційні замітки про вихід нових часописів, 8 оглядів українознавчих статей зі змісту 11 закордонних та одного львівського періодичних видань (за 1904–1905 рр.), 10 оглядів змісту десяти томів «Записок НТШ» та ґрунтовний аналіз «Записок НТШ» (74 томи) за 15 років їхнього існування⁴.

У 1906 р. студента університету І. Кревецького було обрано членом археографічної комісії НТШ. Працьовитість молодого людини, поїздки

за кордон з метою наукового дослідження, робота в архівах і написані ним наукові праці, дозволили академічній Раді НТШ присвоїти молодому вченому в 1907 р. почесне звання «дійсний член НТШ»⁵.

19 березня 1909 р. І. Кревецький став секретарем історико-філософської секції, на засіданнях якої систематично доповідав про результати своїх наукових досліджень та реферував праці інших членів НТШ. Пройшовши добру наукову школу під керівництвом М. Грушевського в сприятливій атмосфері НТШ, І. Кревецький, як підмітив Ф. Стеблій, і сам сформувався як талановитий, ерудований і скрупульозний дослідник історії України⁶.

Свідченням активної громадсько-політичної позиції історика є написана ним у 1909 р. рецензія на працю правника М. Лозинського «Акт 12 квітня, з портретом Мирослава Січинського»⁷. Дана розвідка розкривала історичний факт: студент соціал-демократ М. Січинський виступив проти утисків галицьких селян польською адміністрацією під час виборів 12 квітня 1908 р. і застрелив у Львові намісника А. Потоцького.

Іван Кревецький, як представник національно-патріотичної студентської молоді Галичини, засуджував польський адміністративний тиск проти українців як у політичному, так і в культурному житті, а також відстоював право українців на національне самовизначення. Як зауважив з цього приводу В. Качкан, критик І. Кревецький зробив висновок, що збірка статей визначного галицького публіциста М. Лозинського важлива тим, що об'єктивно документально розкриває трагічну долю польсько-українських історичних взаємин⁸.

Іван Кревецький співпрацював із виданням історико-філософської секції «Записки НТШ»,

² *Винар Л.* Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка 1892–1930 / Любомир Винар. - Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1970. - С. 42.

³ *Кревецький І.* Цуцилівська тривога в 1848 р. (причинки до історії останніх днів панщини в Галичині) / Іван Кревецький // Науковий збірник, присвячений професорові Михайлові Грушевському учениками й прихильниками з нагоди його десятилітньої праці в Галичині (1894–1904). Львів, 1906. С. 446–482.

⁴ *Яворська У.* Бібліографічний доробок Івана Кревецького в «Літературно-науковому віснику» / Уляна Яворська // Вісник Книжкової палати. - 2006. - № 2. - С. 36.

⁵ ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 42, арк. 49.

⁶ *Стеблій Ф.* Іван Кревецький – історик-державник / Феодосій Стеблій. - Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, - 2003. - С. 4.

⁷ *Кревецький І.* [Рецензія] / Іван Кревецький // ЛНВ. - 1909. - Т. 46. - С. 603.

⁸ *Качкан В.* «Реальні образи сумної правди» (основні консеквенції у діяльності Івана Кревецького) / Володимир Качкан // Хай святиться ім'я твоє. - Львів, 1998. - С. 196.

де, крім історичних праць, опублікував у 1903–1912 рр. і 1924 р. бібліографію української преси, огляди часописів та помістив рецензії на праці з різної тематики. Варто згадати про рецензію І. Кревецького на роботу Б. Павловського «Львів в 1809 р.», де автор описав історію Львова з 27 травня до 15 грудня 1809 р. Дослідник подав до «Записок НТШ» некролог з приводу смерті в грудні 1911 р. у Львові відомого польського історика Б. Лозінського, який досліджував історію Галичини кінця XVIII–XIX ст., був вищим адміністративним урядником при Львівському намісництві та мав доступ до актів в архіві⁹.

21 листопада 1909 р. І. Кревецький став заступником голови бібліографічної комісії НТШ у Львові. Працюючи разом з В. Гнатюком, М. Возняком, В. Дорошенком, М. Кордубою, І. Свенціцьким, І. Франком, вчений вважав основним завданням реєструвати все, що було надруковане українською мовою¹⁰.

Історик також працював у таких комісіях НТШ: з 2 листопада 1909 р. по 1914 р. виконував обов'язки секретаря мовної комісії; 28 листопада 1909 р. став членом статистичної комісії, також був заступником голови комісії з історії мистецтва (1921–1922, 1925)¹¹. Робота в комісіях та секціях НТШ сприяла формуванню світогляду та визначила тематику досліджень науковця.

Вчений у 1909 р. почав редагувати науково-педагогічний журнал «Наша школа»¹². Це був друкований орган товариства «Учительська громада», заснованого М. Грушевським у Львові 1908 р. До редакційного комітету входили відомі українські науковці та громадські діячі: В. Білецький, І. Копач, В. Левицький, І. Раковський, С. Рудницький, С. Томашівський, В. Щурат. 10 травня 1909 р. І. Кревецький зайняв посаду

відповідального редактора журналу¹³. Цю роботу виконував до 1912 року. Він стежив за добром матеріалу, правильним його розміщенням у відповідних розділах часопису, складав звіти про роботу, які обговорювали на засіданнях Президії Товариства.

Дослідник збирав рукописи та готував до видання ювілейний збірник на пошану 40-літньої літературної і наукової діяльності Івана Франка. Збірник мав складатися з коротких творів мовою оригіналу українських і зарубіжних письменників та науковців. Рукописи потрібно було надіслати до кінця грудня 1912 року.¹⁴

Важливим аспектом історико-культурної роботи І. Кревецького у м. Львові була його багаторічна праця в бібліотеці НТШ. Фаховий історик, поєднуючи наукові знання, наполегливість у роботі і талант, зумів на високому рівні організувати функціонування найбільшої українознавчої книгозбірні, а згодом і здійснював керівництво нею, при чому, не завжди сприятливих суспільно-політичних, та, здебільшого, у край важких економічних умовах.

18 грудня 1907 р. І. Кревецького призначено директором бібліотеки НТШ у Львові. Для уніфікації опрацювання фондів учений розробив методичні рекомендації та правила, яких були зобов'язані дотримуватися всі бібліотекарі, що здійснювали опрацювання книжок¹⁵. Упорядники бібліотеки мали реєструвати все, що виходило українською мовою незалежно від змісту, національних, політичних, суспільних переконань авторів чи видавців.

У результаті пильної роботи директора бібліотеки І. Кревецького та його співробітника О. Назарієва було утворено в 1908 р. окремий відділ стародруків та організовано при рукописному

⁹ Кревецький І. Броніслав Лозінський / Іван Кревецький // Записки НТШ. - 1911. - Т. 56. - С. 190–191.

¹⁰ Зайцева З.І. Український науковий рух: інституціональні аспекти розвитку (кінець XIX – початок XX ст.): Монографія / Зінаїда Зайцева. - К.: КНЕУ, 2006. - С. 121.

¹¹ Качкан В. Кревецький Іван Іванович / Володимир Качкан // Українська журналістика в іменах / за ред. М. М. Романюка. Вип. IV. - Львів, 1997. - С. 126.

¹² Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України), ф. 1235, оп. 1, спр. 567, арк. 64–65.

¹³ Кревецький І. Хроніка // Наша Школа: Науково-педагогічний журнал. - Львів, 1909. - Кн. I–II. - С. 133, 137–139.

¹⁴ Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, ф. 9, п. 244, № 20, арк. 1–2.

¹⁵ Кунанець Н. Опрацювання фондів наукових бібліотек Львова (кінець XIX – 30-ті роки XX ст.) та створення довідкового апарату для них: особливості методології та методики / Наталія Кунанець // Вісник Львів. ун-ту. Серія книгозн. бібліот. інф. технол. 2009. - Вип. 4. - С. 69.

відділі бібліотеки приватний архів НТШ. Найдавніший кириличний друк, який зберігався у фондах бібліотеки, – це «Апостол», виданий у Львові в 1574 р. Іваном Федоровим. На її форзаці можна відчитати помітки О. Калужняцького, І. Огієнка, І. Кривецького стосовно повноти даного примірника. Історик згодом досліджував діяльність І. Федорова у Львові 1574 р., заснування ним друкарні, видання перших книг та долю його надгробного каменя¹⁶. Також переклав українською мовою та опублікував автобіографічні спомини першодрукаря «Повість, откудуначається и како довершилася друкарня сія», які були написані як післямова І. Федоровим у львівському «Апостолі» 1574 року.¹⁷

Неабияку увагу І. Кривецький приділяв комплектуванню фондів спеціальними дослідженнями з історії мови, літератури та етнографії, навчальними виданнями, науковою періодикою багатьма європейськими мовами. У 1910 р. утворено окремі відділи періодики, а в 1911 р. – картографічний та Шевченківський відділи. Вагому роль в організації відділів, співпраці з іншими науковими, навчальними і громадськими інституціями відіграв директор установи.

Іван Кривецький організував роботу з метою популяризації української науки в несприятливих суспільно-політичних умовах. Він у листі до О. Назарука від 26 жовтня 1923 р. писав про важливу роль і особливу місію НТШ у Львові як найвищої незалежної української наукової установи та відзначив, що саме на 1923 р. припадає подвійний ювілей Наукового Товариства імені Шевченка у Львові: 50-ліття існування взагалі і 30-ліття як Наукового¹⁸. Було заплановано надрукувати ряд видань про наукову діяльність, музей, книгарню, друкарню і переплетню. До цієї дати І. Кривецький підготував брошуру під назвою «Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові»¹⁹.

У 1924–1925 рр. І. Кривецький редагував місячник бібліотеки і музею НТШ «Стара Ук-

раїна», що виходив у Львові. Редакція зазначала про головне завдання видання: «Людина без власної самосвідомості не є культурною людиною, так і народ без історичної свідомості не є нацією. Розбудити сю свідомість якнайглибше і якнайширше на Україні – ось головне завдання нового часопису»²⁰. Відповідно до цього важливого суспільного завдання, «Стара Україна» у своєму змісті прагнула відродити історичну справедливість і традиції, охопити широке коло різноманітних за тематикою проблем, висвітлити передусім ті питання культурологічного спрямування, що цікавили та турбували свідому галицьку громадськість. Іван Кривецький як редактор вирішував практично всі видавничі питання, пов'язані з організаційними аспектами підготовки журналу. У цьому єдиному українознавчому часописі, що виходив у Польській Республіці, публікувалися матеріали з історії, статті на літературознавчу і мистецтвознавчу тематику, висвітлювалася діяльність визначних історичних постатей минулого. З журналом тісно співпрацювали І. Борщак, І. Крип'якевич, М. Возняк, І. Огієнко, К. Студинський, В. Гнатюк та інші вчені, які листувалися з редактором.

Вчений редагував журнал «Стара Україна» безплатно і протягом 1924 р. навіть своїм коштом покривав редакційні видатки. Він не прийняв від Президії НТШ гонорар у розмірі 100 американських доларів (тоді близько 900 польських злотих) за роботу над цим журналом. В. Дорошенко з цього приводу писав: «на жаль «Стара Україна», яку з правдивою самопосвятою і любов'ю редагував І. Кривецький – до речі: зовсім безкорисно, бо ні він, ні співробітники не діставали за свою працю ніякого гонорару – перестала виходити саме в той час, як зачала здобувати собі популярність серед громадянства»²¹.

Історик вивчав історію появи преси. Згідно з дослідженням І. Кривецького, першою періодичною газетою в Західній Україні була «Gazettede Leopold» («Львівська газета»), яка виходила

¹⁶ ЦДІАЛ України, ф. 402, оп. 1, спр. 7, арк. 54–91.

¹⁷ Кривецький І. Спомини Ів. Федоровича про початки друкарства на Україні / Іван Кривецький // Стара Україна. - 1924. - Вип. 2–5. - С. 35–37.

¹⁸ ЦДІАЛ України, ф. 359, оп. 1, спр. 268, арк. 4.

¹⁹ Кривецький І. Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові / Іван Кривецький. Львів: Накладом Наук. Тов-ва ім. Шевченка, 1923. - 16 с.

²⁰ Кривецький І. Від редакції / Іван Кривецький // Стара Україна. - 1924. - Ч. 1. - С. 2.

²¹ Дорошенко В. Огнище української науки. Наукове Товариство імені Т. Шевченка / Володимир Дорошенко. – Нью-Йорк; Філадельфія, 1951. - С. 42.

в 1776 р. французькою мовою у Львові. Вона була призначена, перш за все, для аристократичних кіл Королівства Галичини і Володимирії. Власником та видавцем був Осуді (Ossoudi). Він у 1773 р. запропонував австрійському уряду заснувати Академію мистецтв і ремесел, але проєкт був відхилений. У 1774 р. Осуді звернувся з проханням до Відня надати право на видання часопису в Галичині, на що одержав дозвіл 1 січня 1776 р. Тоді появився в друкарні Антона Піллера перший випуск «Gazette de Leopold», останній (51) датується 19 грудня 1776 р. Автор зробив детальний аналіз часопису: зазначив про формат (23x18 см), обсяг номерів (2 листки – 4 сторінки), зовнішній вигляд (подав зображення першої сторінки випуску № 1), проаналізував зміст номерів та додатків²².

«Львівська газета» інформувала про важливі політичні події міст Європи (Барселони, Берліна, Варшави, Відня, Лондона, Копенгагена, Кракова, Мадрида, Мілана, Москви, Неаполя, Парижа, Петербурга, Праги, Рима, Стокгольма, та інших), у меншій кількості подавалися новини м. Львова та Великої України. Наприклад, повідомлялося про святкування у Львові іменин цісаря Йосифа II (№ 13 від 28 березня 1776 р.) та імператриці Марії Терезії (№ 42 від 17 жовтня 1776 р.). Описувалася коронація образу Матері Божої (№ 20 від 16 травня 1776 р.). Друкувалися також хроніки подій та оголошення. У бібліографічному відділі газети повідомлялося про нові книжки різної тематики, які вийшли в друкарні А. Піллера, переважно французькою, німецькою, латинською і польською мовами²³. Перша газета сприяла розвитку українознавства, оскільки через інформаційні повідомлення культурного змісту вона не тільки утверджувала українство як етнографічне поняття, але й як концепцію територіальної єдності українського народу²⁴.

Дослідник зазначив, що 1786 р. у Львові появився новий часопис «Львівські тижневі вісті» (німецькою і польською мовами). Першою щоденною газетою з квітня 1794 р. був «Dziennik trybunalski», що виходив з вересня

1792 р. як тижневик. Його видавцем і першим редактором у 1792–1797 рр. був о. Михайло Гарасевич. 1795 р. у Львові появився перший ілюстрований літературно-науковий місячник, у якому друкувалися праці (в основному переклади із французької мови) з історії, географії, фізики, виховання. На початку XIX ст. у Львові організовано друк перших фахових часописів з військової справи та юриспруденції. З 1811 р. «Львівська газета» виходила польською («Gazeta Lwowska») і німецькою («Lemberger Zeitung») мовами. Таким чином, за дослідженням історика, наприкінці XVIII – на початку XIX ст. найбільше преси на західноукраїнських землях виходило у м. Львові²⁵.

Іван Кревецький приділив увагу появі 15 травня 1848 р. у Львові першої національної газети «Зорі Галицької», яка видавалася українською мовою як головний орган Головної Руської Ради. Дослідник зазначав, що часопис публікувався в єдиній на той час українській друкарні львівського Ставропігійського Інституту кирилицею, виходив у форматі 34x21 см, обсягом два листки, накладом 4000 примірників. Редакторами газети були: А. Павенцький (1848–1850 рр.); М. Коссак (1850 р., чч. 64–90); І. Гушалевиц (1850 р., чч. 91–104; 1851–1852 рр.; 1853 р., чч. 1–15); Б. Дідицький (1853 р., чч. 16–43; 1854 р., чч. 1–31); С. Шехович (1854 р., чч. 32–47); М. Савчинський (1854 р., чч. 48–51; 1855–1857 рр.). Останній випуск газети вийшов 9 квітня 1857 р. У 1848–1852 рр. часопис мав політичний характер, а в 1853–1857 рр. – «письмо посвячене літературі, забаві і господарству». В «Зорі Галицькій» друкувалися праці визначних політичних і культурних діячів: Я. Головацького, І. Гушалевиц, Б. Дідицького, Е. Згарського, С. Качали, К. Климковича, П. Костецького, М. Куземського, Й. Левицького, М. Малиновського, А. Могильницького, Р. Моха, І. Наумовича, І. Озаркевича, А. Петрушевича, М. Устияновича, Л. Трещаківського, Г. та М. Шашкевичів, С. Шеховича, Г. Яхимовича²⁶. Також, крім «Зорі Галицької», виходив 1848 р. у Львові «Дневник Рускій» – орган політичного товариства «Собор

²² Кревецький І. Перша газета на Україні “Gazette de Leopold” із 1776 р./ Іван Кревецький // Бібліологічні вісті. - 1926. - № 4 (13) - С. 6–7.

²³ Там само. - С. 8–12.

²⁴ Кревецький І. Перша газета на Україні / Іван Кревецький. – К.: Укр. наук. ін-т книгознавства, 1927. - С. 5–9.

²⁵ Там само. - С. 6–7.

²⁶ Кревецький І. Початки преси на Україні. 1776–1850 / Іван Кревецький // Записки НТШ. - Львів, 1926. - Т. 144–145. - С. 201–206.

Руский». «Дневникъ» видавався кирилицею і латиною за редакцією І. Вагилевича. Всього вийшло 9 номерів²⁷.

За дослідженням вченого, у 1849 р. у Львові появилися нові українські часописи. «Галичो-Рускій Вістник» – урядовий орган, що виходив у вівторок, четвер і суботу за редакцією М. Устияновича. Із даним виданням співпрацювали І. Головацький, М. Коссак, Б. Дідицький. Вийшло 78 номерів. І. Гушалеви́ч редагував політичний часопис «Новини», що видавався кирилицею двічі на тиждень у друкарні М. Поремби. Згодом І. Гушалеви́ч почав редагувати перший український періодичний літературно-науковий журнал «Пчола», який виходив раз на тиждень у друкарні А. Віняржа. В журналі друкувалися праці Я. Головацького, Б. Дідицького, Й. Лозинського, А. Могильницького, І. Наумовича, А. Петрушевича, І. Котляревського та інших діячів²⁸. Найбільш представницьким політичним органом галицьких українців був часопис «Слово», головним редактором якого був Б. Дідицький.

І. Кривецький зазначив, що 1905 р. у Львові почав виходити за редакцією І. Труша, С. Людкевича й О. Бережницького новий щомісячник «Артистичний Вістник», присвячений музиці і науці. Побачили світ 10 випусків, у яких, крім членів редколегії, друкували свої статті Ф. Колесса, Н. Вахнянин, І. Франко та інші. У Львові продовжував виходити загальноукраїнський літературно-науковий журнал «Літературно-Науковий Вістник», у якому друкувалися М. Коцюбинський, Г. Барвінок, А. Кримський, М. Садовський, Г. Хоткевич, Н. Романович, Н. Кибальчич, М. Старицький, М. Вороний, В. Забіла, І. Франко, О. Кобилянська, П. Карманський, М. Лозинський, В. Гнатюк, С. Томашівський, Ю. Кміт, А. Крушельницький, М. Яцків, В. Пачовський та інші²⁹.

На думку вченого, найвідомішим українським часописом у Галичині була щоденна газета

«Діло», що почала виходити 1880 р. за ініціативою В. Барвінського спочатку двічі на тиждень, а з 1888 р. – щодня. У 1899 р. газета стала головним органом Української національно-демократичної партії. Співробітниками «Діла» були І. Франко, Є. Олесницький, В. Щурат, О. Маковей, Н. Вахнянин, К. Устиянович. Свої праці також друкували В. Навроцький, О. Барвінський, Ю. Целевич, Ю. Романчук, О. Партицький, Я. Окуневський, Т. Бордуляк, Б. Лепкий, О. Кониський, І. Нечуй-Левицький, М. Павлик, О. Левицький, Р. Заклинський. У 1905 р. на сторінках «Діла» в статтях М. Славинського, І. Федорченка порушували питання українського національно-культурного життя, дано характеристику тритомному виданню «Народних оповідань» Марка Вовчка³⁰.

І. Кривецький написав статтю «Бібліотека “Народного Дому” у Львові», у якій зазначив, що 8 лютого 1850 р. Головна Руська Рада закликала українців жертвувати кошти на будівництво Народного дому, де будуть розміщені книгосховище, читальня і музей³¹. Автор зауважив, що багато книг бібліотеці подарували міністерський радник К. Баєр, Я. Головацький, І. Терлецький, о. А. Петрушевич, о. Г. Шашкевич та інші. У 1885 р. керував бібліотекою Б. Дідицький, а 1901 р. – П. Свистун. У 1902 р. бібліотека налічувала 80 тис. книг, мала 4 відділи, які розміщувалися в 10 кімнатах³².

Вчений цікавився появою і розвитком бібліотек на Україні. Зокрема, висвітлив історію формування фондів бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові: «на всій території від Сяну до Кубані нема жодної бібліотеки, яка б мала добре зібрані більш-менш повні колекції всього того, що належить до нашого народу і його території». Головним завданням було «комплектувати книгозбірню різними друками та виготовити точний каталог книг та рукописів». У 1894–1896 рр. Д. Корінець, М. Вороний, К. Паньківський формували картковий каталог³³.

²⁷ Кривецький І. Перша газета на Україні / Іван Кривецький. – К.: Укр. наук. ін-т книгознавства, 1927. – С. 23.

²⁸ Там само. – С. 24.

²⁹ Кривецький І. Огляд часописей за 1906 рік. Часописи українські / Іван Кривецький // Записки НТШ. Т. LXXVI. 1907. – С. 164–172.

³⁰ Кривецький І. Наукова хроніка / Іван Кривецький // Записки НТШ. – Т. LXXIII. – 1906. – Вип. V. – С. 177–180.

³¹ Кривецький І. Бібліотека “Народного Дому” у Львові / Іван Кривецький // ЛНВ. 1905. – Т. 29. – Вип. II. – С. 132.

³² Там само. – С. 136–137.

³³ Кривецький І. Бібліотека “Наукового Товариства ім. Шевченка” у Львові / Іван Кривецький // ЛНВ. – 1905. Т. 31. – С. 152–157.

До цієї установи сотні томів зі своїх збірок передали О. Кониський, В. Антонович, Ю. Целевич, О. Барвінський, І. Франко, І. Шараневич. Підтримувався постійний обмін з науковими бібліотеками Парижа, Нью-Йорка, Філадельфії, Бостона, Праги, Кракова, Будапешта, Петербурга, Загреб. У 1897 р. налагоджено контакти зі 105 науковими установами і товариствами, з 18 університетами. Бібліотека стала членом Міжнародної асоціації академічних і наукових установ. Дослідник у своїй праці про бібліотеку НТШ, що вийшла 1923 р., підкреслював, що «це найповніший нині у Львові збір книжок з обсягу українознавства, обіймає стародруки від XVI до кінця XVIII ст.» і новодруки XIX–XX ст.³⁴

В інформаційній замітці «Нова бібліотека і музей [зорганізування рукописів і старих друків митрополитом Шептицьким у Львові на початку 1905 р.]» вчений відзначив заходи митрополита Української греко-католицької церкви щодо заснування в 1905 р. музею з історії церкви, в якому було зібрано одну з найбільших у Європі колекцій іконопису, а також рукописи і стародруки із церковно-релігійного життя³⁵.

Іван Кревецький є автором статті «Ossolineum. 1828–1928». Він зазначив, що Національний інститут ім. Оссолінських у Львові складався з Бібліотеки Оссолінських і Музею князів Любомирських. Засновником є Йосиф Максиміліян, який у 1826 р. перевіз Бібліотеку Оссолінських із Відня до Львова в колишній монастир Кармеліток. Налічувалося 19 тис. 55 томів книг, 552 рукописи, 133 карти та 1 тис. 445 гравюр³⁶. Історик підкреслив, що це була четверта за величиною бібліотека після ВБУ при Академії наук України в Києві, Одеської Центральної наукової бібліотеки і Державної публічної бібліотеки в Одесі. В «Ossolineumі» зберігалися рукописи XII, XIV ст., 208 інкунабул XV ст., 4 тис. 516 друків XVI ст., річник першої га-

зети в Україні «GazzettedeLeopol» із 1776 р., а також рукописні матеріали до історії України XVII–XVIII ст. та м. Львова. У бібліотеці працювали М. Михалевич, І. Вагилевич та допомагали о. М. Гарасевич, о. М. Гриневецький³⁷.

Вчений підготував статтю «Пам'ятки по Т. Шевченкові у Львові», де описав матеріали Музею НТШ, що представляють творчість Кобзаря. Тут знаходяться рукописи віршів і прозових творів, написані чорнилом, листи поета з Орської фортеці та Оренбурга, автографи, оригінали рисунків олівцем, малюнків на полотні, скульптурні праці та перо поета³⁸.

І. Кревецький написав замітку, в якій закликав членів НТШ та громадських діячів належно підготувати вшанування 28 травня 1926 р. 10-ту річницю від дня смерті у Львові І. Франка. Він протягом 20 років працював у НТШ, тому потрібно написати працю і «дати характеристику та оцінку всього того, що він зробив для української нації». Важливо видати бібліографію наукового доробку вченого, зібрати листування та встановити пам'ятний знак із написом на його могилі. Також організувати в Музеї НТШ «Кімнату І. Франка», куди зібрати всі писемні та матеріальні пам'ятки про життя і творчу спадщину вченого³⁹.

Краєзнавець досліджував історію організації вищої освіти в Галичині. Зокрема, у статті «Неоправдані докори. До історії т. зв. «Руського інституту» (Studiumruthenium) на Львівському університеті» проаналізував діяльність філософсько-богословського факультету Львівського університету з українською мовою викладання, заснованого в 1787 р. Зауважив, що через брак греко-католицьких священників до цесаря звернулися галицький митрополит Л. Шептицький, львівський єпископ П. Білянський, перемишльський єпископ М. Рило, які просили відкрити «богословські українські виклади»⁴⁰.

³⁴ Кревецький І. Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові / Іван Кревецький. – Львів : Накладом Наук. Тов-ва ім. Шевченка, 1923. – 16 с.

³⁵ Кревецький І. Нова бібліотека і музей [зорганізування рукописів і старих друків митрополитом Шептицьким у Львові на початку 1905 р.] / Іван Кревецький // ЛНВ. 1905. – Т. 31. – С. 268.

³⁶ Кревецький І. Ossolineum. 1828–1928 / Іван Кревецький // Нова Зоря. – 1928. – 27 травня. – С. 6.

³⁷ Там само. – С. 6.

³⁸ Кревецький І. Пам'ятки по Т. Шевченкові у Львові / Іван Кревецький // Стара Україна. – 1925. – № 3–4. С. 42–45.

³⁹ Кревецький І. Хроніка. Перед 10-тими роковинами смерті І. Франка / Іван Кревецький // Стара Україна. – 1925. – № 6. – С. 113.

⁴⁰ Кревецький І. Неоправдані докори. До історії т. зв. «Руського Інституту» (Studiumruthenium) на Львівському університеті / Іван Кревецький // Записки НТШ. – 1911. – Т. 102. Вип. II. – С. 122.

Історик зазначив, що в 1790 р. на богословському відділі церковну історію викладав Т. Захаріяевич, «моральне богослов'я» – А. Павлович, церковне право – А. Ангелович та інші; на філософічному відділі: «чисту» і «прикладну» математику, фізику – І. Земанчик, філософію – П. Лодій. У 1805 р. університет перенесено зі Львова до Кракова, навчання проводилось у приміщенні греко-католицької семінарії. І. Кревецький досліджував причини короткого існування української освітньої установи вищого типу. При вивченні цієї проблеми науковець проаналізував праці вчених і культурно-освітніх діячів: Й. Левицького, І. Гарасевича, Я. Головацького, О. Огоновського, І. Франка, О. Барвінського. Автор зауважив, що «Руський Інститут» «покликався до життя тимчасово – і виключно тільки для кандидатів на греко-католицьких духівників, тих, власне, що не знали латинської мови, в якій відбувалися виклади теології на університеті»⁴¹. Викладачі «Руського Інституту» отримували тільки половину зарплати порівняно з наставниками латинських студій. У зв'язку з цим, 21 березня 1789 р. вони звернулися з проханням до губернатора краю визнати руських професорів членами Львівського університету і надати їм право бути присутніми на вчених радах факультетів⁴².

Іван Кревецький проаналізував працю Б. Павловського «Взяття Львова Австрією 1772 р.». Автор розкрив історичні перипетії напередодні анексії міста Австрійською імперією: спочатку взяття російським військом, згодом – австрійським. Престононаслідник Йосиф II 25 травня 1772 р. видав наказ австрійським військам зайняти Львів. Підставою для прийняття такого рішення, на думку І. Кревецького, було те, що з 1767 р. Львів було зайнято російськими військами генерал-майора П. Кречетнікова. 15 вересня 1772 р. російські війська залишили Львів, передавши повноваження генералові Гадіку, який наказав австрійській армії зайняти місто. Дослідник української військової історіографії Л. Шанковський вважав, що І. Кревецький був першим українським військовим істориком Західної України; він керував науко-

вим семінаром з військової історії у Львівському (таємному) українському університеті (1921–1925 рр.)⁴³.

На увагу заслуговує стаття І. Кревецького «Сучасна українська історіографія», у якій вчений виокремив м. Львів як одне з головних осередків її розвитку. Зазначав, що у Львові центром розвитку української історіографії на той час було Наукове Товариство імені Шевченка, зокрема його історико-філософська секція⁴⁴. Тут працювали відомі історики М. Кордуба, І. Крип'якевич, О. Терлецький, С. Томашівський, а також І. Кревецький, які представляли національно-державницький напрям української історіографії. Вчений, характеризуючи діяльність наукових історичних центрів, виступив першим інтерпретатором державницького напрямку української історіографії.

Отже, історик І. Кревецький здійснював у м. Львові різнобічну культурно-просвітницьку діяльність, на яку визначальний вплив мали ряд факторів: національно-патріотичне виховання в Українській академічній гімназії, навчання у Львівському університеті, робота в історичному семінарі М. Грушевського та активна участь у різних секціях і комісіях НТШ. Саме в цих освітніх та наукових установах відбувалося формування світогляду вченого та становлення його як науковця.

Таким чином, І. Кревецький впродовж свого життя здійснював багатоаспектну діяльність в історико-культурному житті Львова як професійний історик, дійсний член НТШ, археограф, бібліограф, директор бібліотеки, рецензент. Історик публікував українознавчі дослідження в наукових виданнях та періодиці, був головним редактором газет, журналів, ювілейних збірників. Автор у своїх дослідженнях популяризував та різнобічно вивчав українську історію та культуру. Його науково-популярним історичним працям і краєзнавчим статтям характерний професіоналізм; вони мають велику практичну цінність: можуть використовуватися в науковій, педагогічній, краєзнавчій роботі та служити прикладом для активних творчих пошуків сучасного молодого покоління.

⁴¹ Там само. - С. 123.

⁴² Там само. - С. 125.

⁴³ Шанковський Л. Нарис української воєнної історіографії. Українська воєнно-історична наука у період між двома війнами (1921–1939) / Лев Шанковський // Український історик. - 1973. - № 3–4. - С. 113.

⁴⁴ Кревецький І. Сучасна українська історіографія : Осередки. Представники. Напрями / Іван Кревецький // Нова Зоря. - 1928. - № 92 - С. 6.

References

- Doroshenko, V. (1951) *Ogny shheukrayins'koyi nauky*. *Naukove Tovarystvo imeni T. Shevchenka*. N'yu-York ; Filyadel'fiya. [in Ukrainian].
- Kachkan, V. (1997). *Krevecz'kyj Ivan Ivanovy'ch. Ukrayins'ka zhurnalisty'ka v i menax, IV*, 126–132. [in Ukrainian].
- Kachkan, V. (1998). “Real'niobrazy sumnoi pravdy” (osnovni konsekventsi i u diial'nosti Ivana Krevets'koho). *Khajsviaty'ciaim'iatvoie*. 189–205. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1905). Biblioteka “Narodnoho Domu” u L'vovi. *Literaturno-naukovyj visnyk, II*, 132–137. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1905). Biblioteka “Naukovoho Tovarystvaim. Shevchenka” u L'vovi. *Literaturno-naukovyjvisnyk, 31*, 152–157. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1923). *Biblioteka Naukovoho Tovarystvaim. Shevchenka u L'vovi*. L'viv : Nakladom Nauk. Tov-vaim. Shevchenka. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1911). Bronislav Lozins'kyj. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka, 56*, 190–191. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1909). *Khronika. Nasha Shkola : Naukovo-pedahohichnyj zhurnal, 1–2*, 133, 137–139. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1925). *Khronika. Pered 10-tymy rokovyna my smerty I. Franka. Stara Ukraina, 6*, 113–114. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1906). *Naukova khronika. Zapysky Naukovoho tovarystvaimeni Shevchenka, 73 (5)*, 177–180. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1911). *Neopravdani dokory. Do istorii t. zv. “Rus'koho Instytutu” (Studiumruthenium) na L'vivs'kim universyteti. Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka, 102 (2)*, 116–126. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1905). *Nova biblioteka i muzej [zorganizuvanni arukopysiv i starykhdrukiv mytropolytom Sheptyts'kym u L'vovi na pochatku 1905 r.]*. *Literaturno-naukovyjvisnyk, 31*, 268. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1907). *Ohliadchasopysejza 1906 rik. Chasopysy ukrains'ki. Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka, 76*, 164–172. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1928, Traven'27). *Ossolineum. 1828–1928. Nova Zoria, p. 6*. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1925). *Pam'iatkypo T. Shevchenkovi u L'vovi. Stara Ukraina, 3–4*, 42–45. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1926). *Persha hazeta na Ukraini “GazettedeLeopol”iz 1776 r. Bibliolohichnivisti, 4 (13)*, 5–15. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1927). *Persha hazeta na Ukraini. Kyiv :Ukr. nauk. in-t knyhoznavstva*. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1926). *Pochatky presy na Ukraini. 1776–1850. Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka, 144–145*, 201–206. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1909). *Retsenzia. Literaturno-naukovyj visnyk, 46*, 603. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1924). *Spomyny Iv. Fedorovycha pro pochatky drukarstva na Ukraini. Stara Ukraina, 2–5*, 35–37. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1928). *Suchasna ukrains'ka istorioghrafiia : Oseredky. Predstavnyky. Napriamy. Nova-Zoria, (92)*, p. 6. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1906). *Tsutsy livs'ka tryvoha v 1848 r. (prychynok do istorii ostannikh dnev panschyny v Halychyni). Naukovyj zbirnyk, prysviachenyj profesorovi Mykhajlovi Hrushevs'komu uchenyamyj prykhyl'nykamy z nahody joho desiatylit'oi pratsi v Halychyni (1894–1904)*, 446–482. [in Ukrainian].
- Krevets'kyj, I. (1924). *Vidredaktsii. StaraUkraina, 1, 2*. [in Ukrainian].
- Kunanets', N. (2009). *Opratsiuvannia fondiv naukovykh bibliotek L'vova (kinets' XIX– 30-ti roky XX st.) ta stvorennia dovidkovoho aparatu dlia nykh : osoblyvosti metodolohii ta metodyky. Visnyk L'viv. un-tu. Serii knyhozn. bibliot. inf. Tekhnol, 4*, 68–75. [in Ukrainian].
- Shankovs'kyj, L. (1973). *Narys ukrains'koi voiennoi istorioghrafii. Ukrains'ka voienno-istorychna nauka u period mizh dvoma vijnamy (1921–1939). Ukrains'kyj istoryk, 3–4*, 113–126. [in Ukrainian].
- Steblij, F. (2003). *Ivan Krevets'kyj–istoryk-derzhavnyk. L'viv : Instytut ukraïnoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy*. [in Ukrainian].
- Vynar, L. (1970). *Mykhajlo Hrushevs'kyj i Naukove Tovarystvoim. Tarasa Shevchenka 1892–1930. Miunkhen : Dniprovakhvylia*. [in Ukrainian].
- Yavors'ka, U. (2006). *Biblioghrafichnyj dorobok Ivana Krevets'koho v “Literaturno-naukovomu visnyku”*. *Visnyk Knyzhkovoï palaty, 2*, 35–39. [in Ukrainian].
- Zajtseva, Z. (2006). *Ukrains'kyj naukovyj rukh : instyutsional'nia spektyrozvytku (kinets' XIX–pochatok XXst.)*. Kyiv : KNEU. [in Ukrainian].